

Ouderschap en ervaren levensautonomie

De mate van verschil tussen volwassenen met en zonder kinderen

Fardau Fu Yang Swart (S4945441)

Begeleider en eerste beoordelaar: dr. M. (Maria) Wiertsema

Tweede beoordelaar: dr. P. R. (Pauline) Schreuder

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Academische Opleiding tot Leraar Basisonderwijs

Juni 2025

Aantal woorden: 4995

Abstract

Aim. Given that multiple studies emphasize perceived control as a key marker of successful aging, this study dives deeper into the determinants of the sense of control by investigating its relationship with parenthood. Life course transitions, such as having children, influence one's individual-context relations. Since perceived control is influenced by the interaction between individuals and their environment, having children or not having children, may lead to different levels of perceived control among adults. **Method.** To examine this relationship between parenthood and perceived control, a multiple regression analysis was applied to cross-sectional data from the National Child Development Study 2008-2009 Follow Up. The sample included 9790 adults aged 50-51, with 84% having children and 51% being women. **Results.** A significant association between parenthood and perceived control was found only when control variables gender, socioeconomic status and partner status were not considered. After including these control variables, the association was no longer significant, which indicates that the initial effect can be partially explained by these variables. **Discussion.** The absence of a significant relation may be attributed to the fact that all respondents were fifty years old. At this age, adults may experience a sense of control regardless of whether they do have children or do not, due to their gain of life experience and the time they have had to build the life they wanted. It is upon future research to investigate how the impact of an individual's life stage influences the relationship between parenthood and perceived control.

Key Words: perceived control, parenthood, childlessness, midlife

Introductie

Het ervaren van levensautonomie verwijst naar de mate waarin men het gevoel heeft controle te hebben over het vormgeven van zijn of haar eigen leven (Hong et al., 2022; Vargas Lascano et al., 2015; Lachman et al., 2009). Dit gevoel wordt in diverse studies benoemd als een belangrijke voorspeller voor succesvol ouder worden (Drewelies et al., 2017; Krause, 2007; Kunzmann et al., 2002; Infurna et al., 2011). Het ervaren van autonomie over het eigen leven hangt samen met zowel een betere lichamelijke als geestelijke gezondheid (Krause, 2007; Vargas Lascano et al., 2015; Lachman et al., 2009; Hong et al., 2022). Een hoge mate van ervaren levensautonomie wordt bijvoorbeeld geassocieerd met meer doorzettingsvermogen, betere coping strategieën (Vargas Lascano et al., 2015; Krause, 2007) en voorspoediger herstel na ziekte (Lachman & Weaver, 1998). Gezien de expliciete voordelen van het ervaren van veel levensautonomie is het van belang om te onderzoeken welke mechanismen onderliggend zijn aan de ontwikkeling van levensautonomie (Vargas Lascano et al., 2015; Chipperfield et al., 2017).

Centraal aan het ervaren van levensautonomie, staat het zelfstandig kunnen nemen van beslissingen en daarmee het kunnen uitoefenen van invloed op de eigen situatie (Hong et al., 2022). Het ervaren van levensautonomie beslaat zowel het gevoel van interne controle – in hoeverre men zichzelf efficiënt en capabel acht – als externe controle – in hoeverre men het idee heeft dat de omgeving gevoelig is voor onze acties (Son & Wilson, 2017). Daarnaast kan levensautonomie benaderd worden als een domeinspecifiek construct, waarbij de mate van ervaren controle kan verschillen per domein (Lachman et al., 2009). Binnen ieder domein zijn weer andere factoren van invloed op de ervaren autonomie over dat domein; zo kan een vast contract invloed hebben op de financiële situatie en kan een lichamelijke beperking invloed hebben op de fysieke gezondheid. Om het algehele gevoel van levensautonomie hoog te

houden is het belangrijk dat men genoeg controle ervaart op de domeinen die er voor hem of haar het meest toe doen (Krause, 2007).

Kortom, er zijn veel verschillende factoren die een rol kunnen spelen in de mate van ervaren levensautonomie (Drewelies et al., 2017). De resultaten van verschillende (longitudinale) studies wijzen uit dat de hoeveelheid ervaren levensautonomie binnen een individu fluctueert gedurende de volwassenheid (Vargas Lascano et al., 2015; Infurna & Infurna, 2017). Dit is in lijn met de ontwikkelingssysteem theorie, Developmental Systems Theory (Lerner et al., 2011), die stelt dat ontwikkeling plaats vindt gedurende de hele levensloop, waarbij de continue interactie tussen het individu en zijn omgeving een grote rol speelt. Eerder onderzoek naar de ontwikkeling van andere psychologische concepten zoals levenstevredenheid vindt eveneens zijn ondersteuning in deze theorie (Bialowolski & Weziak-Bialowolska, 2021). Aangezien levenstevredenheid samenhangt met het ervaren van levensautonomie (Infurna et al., 2011), is het mogelijk dat de ontwikkelingssysteem theorie ook van toepassing is op het ervaren levensautonomie. Vargas Lascano et al. (2015) integreren deze theorie al in hun studie naar levensautonomie, waaruit blijkt dat de ervaren levensautonomie beïnvloedt kan worden door de manier waarop men interacteert met zijn omgeving. Grote levensgebeurtenissen hebben impact op iemands omgeving en daarmee indirect ook op de ervaren levensautonomie. Het krijgen van kinderen is een voorbeeld van een grote levensgebeurtenis en zou daarom een waardevolle voorspeller van de ervaren levensautonomie kunnen zijn.

Er bestaan verschillende verklaringen voor de manier waarop het wel of niet hebben van kinderen van belang kan zijn bij het ervaren van levensautonomie. Allereerst zouden ouders minder levensautonomie kunnen ervaren dan volwassenen zonder kinderen, aangezien ouderschap verantwoordelijkheden en vaste structuren met zich mee brengt waardoor bepaalde aspecten van het dagelijks leven grotendeels vastliggen (Dykstra & Hagestad, 2007). Deze

regelmaat kan verklaard worden door verwachtingen die de maatschappij heeft over de levensloop van individuen, het normatieve levenspad, waardoor ouders zouden zich minder autonoom kunnen voelen over de vormgeving van hun leven. Na het ‘actieve ouderschap’, als de kinderen gesetteld zijn in hun eigen volwassen leven, kunnen de dagelijkse structuren echter flexibeler worden, waarna de ervaren levensautonomie van ouders kan stijgen. Een tweede verklaring voor de manier waarop ouderschap invloed kan hebben op de ervaren levensautonomie, is het feit dat veel volwassenen met kinderen hun ouderschap zien als hetgeen dat waarde en betekenis geeft aan hun leven (Umberson & Gove, 1989; Corbett, 2018). Het ervaren van een betekenisvol leven leidt tot een betere geestelijke gezondheid, wat samenhangt met het ervaren van meer levensautonomie (Corbett, 2018).

Naast ouders zijn er volwassenen zonder kinderen, wiens ervaren levensautonomie kan worden verklaard aan de hand van juist het ontbreken van kinderen in hun leven. Zo zijn er volwassenen die er bewust voor kiezen kinderloos te blijven; sterker nog, het aantal bewust kinderloze volwassenen stijgt sinds 1960 (Stegen et al., 2021). Het meest genoemde argument hiervoor is het behouden van de vrijheid die kinderloosheid met zich mee brengt (Peterson, 2015; Corbett, 2018). Deze volwassenen zien kinderloosheid juist als de sleutel tot meer levensautonomie en onafhankelijkheid (Corbett, 2018). Zij bevinden zich dan ook in een andere situatie dan ouders; ze ondervinden geen of in mindere mate sturing vanuit het normatieve levenspad en kunnen zelf hun eigen leven vormgeven (Dykstra en Hagestad, 2007). Zij beschouwen ouderschap als een belemmering voor hun persoonlijke ontwikkeling en levensautonomie (Corbett, 2018). Daarnaast kan het normatieve levenspad verklaren waarom het mogelijk zou zijn dat volwassenen die onvrijwillig kinderloos zijn, minder levensautonomie ervaren. Zij kunnen immers niet voldoen aan de maatschappelijke verwachtingen; namelijk, het vervullen van de ouderlijke rol (Dykstra & Hagestad, 2007). Kinderen willen, maar niet in staat zijn ze voort te brengen, kan zorgen voor intense stress en

een gevoel van falen. Deze volwassenen kunnen niet hun kinderwens naleven en daardoor mogelijk minder levensautonomie ervaren.

Eerder onderzoek naar de ervaren levensautonomie heeft zich gericht op de ontwikkeling van het gevoel van controle gedurende de levensloop en welke factoren daarbij van invloed zouden kunnen zijn (Chipperfield et al., 2017). In meerdere onderzoeken ligt de focus op sociale support als belangrijke voorspeller van levensautonomie (Drewelies et al., 2017; Lachman et al., 2009; Krause, 2007; Gerstorf et al., 2010). Er zijn echter nog weinig tot geen studies bekend die expliciet het al dan niet hebben van kinderen onderzoeken als voorspeller voor levensautonomie. Onderzoek naar deze relatie kan wel relevant zijn aangezien kinderen een waardevolle bron van sociale support kunnen vormen (Litwin, 2009). Voorgaande studies onderzochten voorspellers van ervaren levensautonomie vooral bij pensionado's (65-plussers (Krause, 2007); 70-103 jarigen (Kunzmann et al., 2002)) of aan de hand van relatief kleine steekproeven ($N=971$ (Vargas Lascano et al., 2015); $N=2592$ (Ross & Mirowsky, 2002)). Om tegemoet te komen aan de beperkingen van bestaand onderzoek, wordt in deze studie de relatie tussen ouderschap en ervaren levensautonomie onderzocht met behulp van een grote steekproef van vijftigjarigen.

Doel en vraagstelling

De overtuiging dat men controle heeft over zijn of haar leven kan grote invloed hebben op de geestelijke gezondheid (Vargas Lascano et al., 2015) en is een belangrijke voorspeller voor succesvol ouder worden (Lachman et al., 2009). Aangezien de relatie tussen het al dan niet hebben van kinderen en de ervaren levensautonomie in de bestaande literatuur een onderbelicht, maar relevant, thema is, beoogt de huidige studie hier meer kennis over te vergaren. Deze relatie wordt specifiek onderzocht bij vijftigjarigen, aangezien zij in een levensfase zitten (*midlife*) waarin men van nature levenskeuzes heroverweegt en langs het normatieve levenspad legt (Lachman et al., 2015). Dit kan gepaard gaan met een verminderd

gevoel van autonomie over het eigen leven, terwijl de invulling van deze levensfase wel grotendeels beïnvloed kan worden door eigen keuzes. Bovendien blijkt uit onderzoek dat overtuigingen over de autonomie die men heeft in zijn vijftiger jaren, invloed heeft op de algehele gezondheid (Lachman et al., 2015; Gerstorf et al., 2010). Om na te gaan in welke mate ouderschap effect heeft op de ervaren levensautonomie van vijftigjarigen, is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *‘In hoeverre ervaren volwassenen met kinderen een verschil in de mate van levensautonomie ten opzichte van volwassenen zonder kinderen?’*

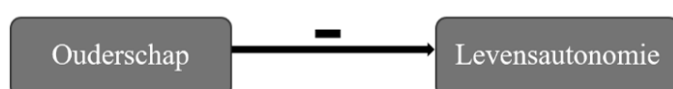
Verwachtingen over de uitkomsten van dit onderzoek zijn lastig hard te maken, aangezien er nog weinig onderzoek expliciet is gedaan naar de relatie tussen ouderschap en levensautonomie (Chipperfield et al., 2017). Toch wordt er – met enige voorzichtigheid – verwacht dat volwassenen zonder kinderen een enigszins hoger geheel gevoel van levensautonomie ervaren dan ouders (zie Figuur 1). Deze verwachting komt voort uit kennis over ouderschap als onderdeel van het normatieve levenspad, waardoor het dagelijks leven van volwassenen met kinderen tot op zekere hoogte vastligt. Daarnaast speelt in deze verwachting mee dat volwassenen zonder kinderen veel onafhankelijkheid en levensautonomie kunnen ervaren (Peterson, 2015; Corbett, 2018).

Op basis van theoretische argumenten die voortkomen uit eerdere studies in het onderzoeksveld van levensautonomie, wordt gecontroleerd voor geslacht, sociaaleconomische status (SES) en partnerstatus (zie Figuur 2). Dit, om na te gaan of het effect van ouderschap op ervaren levensautonomie stabiel blijft onder invloed van deze variabelen. Invloed van geslacht op de mate van ervaren levensautonomie kan worden verklaard aan de hand van de genderkloof (Ross & Mirowsky, 2002). Van deze kloof was, en wellicht is, sprake aangezien vrouwen in vergelijking met mannen minder hoog opgeleid zijn, lagere lonen krijgen en meer doen in het huishouden; allemaal factoren die theoretisch gezien het algehele gevoel van levensautonomie kunnen verlagen. Hoewel deze kloof kleiner wordt naarmate de maatschappij zich verder

ontwikkelt, is het van belang om te onthouden dat een halve eeuw geleden de omstandigheden anders waren. Oudere generaties zijn opgegroeid in een tijd waarin de kloof aanzienlijk groter was, waardoor oudere vrouwen mogelijk minder levensautonomie ervaren dan oudere mannen, terwijl de mate van ervaren levensautonomie tussen jongere vrouwen en jongere mannen relatief weinig verschilt (Ross & Mirowsky, 2002). Daarnaast zou ook de sociaaleconomische status (SES) levensautonomie kunnen voorspellen; onderzoek toont aan dat volwassenen afkomstig uit een gezin met een hogere SES, eerder en sterker een stijging in levensautonomie ervaren (Vargas Lascano et al., 2015). Hoog opgeleide ouders zouden namelijk meer kansen bieden voor het starten van een vervolgonopleiding en zelfredzaamheid en verantwoordelijkheidsgevoel benadrukken in hun opvoeding. Tot slot kan het al dan niet hebben van een partner, invloed hebben op levensautonomie (Gerstorf et al., 2010). Wanneer een partnerrelatie namelijk als ondersteunend en hecht wordt ervaren, kan het gevoel ontstaan dat men (als dat nodig is) op iemand terug kan vallen, wat het gevoel van controle bevordert.

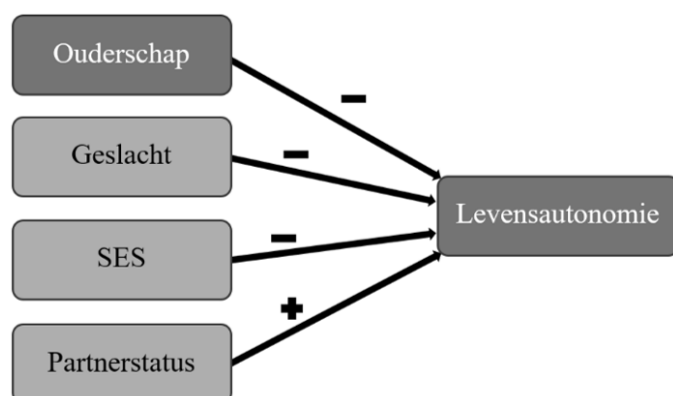
Figuur 1

Conceptueel model hoofdeffect

Figuur 2

Conceptueel model controlevariabelen

Methode

Onderzoeksdesign

Aan de hand van cross-sectioneel kwantitatief onderzoek wordt met behulp van data van de National Child Development Study (NCDS) (de 2008-2009 Follow-Up (Power & Elliott, 2006)) na gegaan in hoeverre het wel of niet hebben van kinderen invloed heeft op de mate van ervaren levensautonomie. De NCDS is een longitudinale studie die gegevens verzamelt van meer dan 17 000 deelnemers die allemaal geboren zijn in dezelfde week in maart 1958 in Groot-Brittannië. Hoewel de studie begon als onderzoek naar perinatale sterfte, heeft het nu als doel de ontwikkeling van de deelnemers uit dit geboortecohort te volgen op verschillende domeinen. Gedurende een lange periode is bij de deelnemers informatie verzameld over onder andere hun gezondheid en levensstijl; relaties en huisvesting; werk en inkomen; en burgerschap en waarden.

Procedure

De data voor dit onderzoek is afkomstig uit de dataset van de NCDS 2008-2009 Follow-Up. Het onderzoek is goedgekeurd door de London MREC (multicentre research ethics committee) en deelnemers kregen voorafgaand aan de dataverzameling een informatiebrief en -folder opgestuurd over het doel, de inhoud en opzet van de studie (Centre for Longitudinal Studies et al., 2014). Daarnaast konden deelnemers zich op ieder moment terugtrekken uit (een deel van) het onderzoek en werd er expliciet schriftelijke toestemming gevraagd voor het verzamelen van gevoeligere data. De dataverzameling voor het onderzoek vond plaats tussen augustus 2008 en mei 2009 en bestond uit een interview (55 minuten) en zelfrapportage vragenlijst (Centre for Longitudinal Studies et al., 2012). Voor het verzamelen van gegevens over de ervaren levensautonomie zijn twee vragenlijsten gebruikt – één digitaal en één schriftelijk – beide opgebouwd uit gesloten vragen en zelfstandig ingevuld door de deelnemers.

Populatie

De doelpopulatie van dit onderzoek wordt gevormd door vijftigjarigen die geboren zijn in Groot-Brittannië. De steekproef bestaat uit $N = 9790$ deelnemers die een leeftijd van 50-51 jaar hebben. Verder heeft het merendeel van de deelnemers (biologische en/of non-biologische) kinderen (84%). Binnen de steekproef is daarnaast de man-vrouw verhouding nagenoeg gelijk verdeeld (49% man: 51% vrouw) en heeft het overgrote deel wel een partner (69%).

Variabelen en instrumenten

Om onderzoek te kunnen doen naar de invloed van ouderschap op de mate van ervaren levensautonomie, zijn er verschillende variabelen geselecteerd.

De voorspellende variabele ‘*ouderschap*’ is gemeten met behulp van twee items: “Totaal aantal biologische kinderen van deelnemer (in huishouden en uitwonend)” en “Totaal aantal niet-biologische kinderen van deelnemer (in huishouden en uitwonend)”. Deze items zijn samengevoegd tot één variabele “Ouderschap”, waarna deze is hercodeerd naar een dummyvariabele (0 = geen kinderen, 1 = wel kinderen).

De uitkomstvariabele ‘*ervaren levensautonomie*’ is gemeten met behulp van vijf items, waarmee wordt nagegaan in welke mate deelnemers controle ervaren over de vormgeving van hun eigen leven. Voor de eerste drie items (gemeten als dummyvariabele en zodanig hercodeerd dat geldt: 0 = geen levensautonomie, 1 = wel levensautonomie) moesten de deelnemers één van de twee stellingen kiezen die het meest bij hen paste gezien hun leven tot dusver. Bijvoorbeeld: “Ik haal nooit uit het leven wat ik eruit halen wil (0)” vs. “Normaalgesproken haal ik uit het leven wat ik eruit halen wil (1)” (National Centre for Social Research, 2009). Voor de andere twee items moesten de deelnemers hun instemming met de stelling aangeven op een 4-punts Likertschaal (1 = vaak, 2 = soms, 3 = niet vaak en 4 = nooit): “Ik heb het gevoel dat wat mij overkomt, buiten mijn controle ligt”; “Ik kan de dingen doen die ik wil doen”. Deze

twee items komen oorspronkelijk uit de CASP-12 en beogen om de levenskwaliteit van een individu te evalueren (Wiggins et al., 2004). De continue items zijn hercodeerd tot dichotome items (waarbij antwoordopties 1 en 2 zijn samengenomen, evenals antwoordopties 3 en 4), zodanig dat een hogere score correspondeert met een hogere mate van ervaren levensautonomie.

Uit vergelijking met items uit eerder onderzoek naar ervaren controle blijkt dat alle items inhoudelijk relevant zijn voor het meten van levensautonomie. Items uit voorgaand onderzoek evalueren onder andere hoeveel controle deelnemers ervaren over hun leven (Vargas Lascano et al., 2015; Lachman et al., 2009; Mirowsky, 1995), in hoeverre zij denken hun eigen doelen te kunnen bereiken (Drewelies et al., 2017; Lachman & Weaver, 1998) en in hoeverre zij geluk en het lot aanwijzen als oorzaak voor wat hen overkomt (Gatz & Karel, 1993; Kunzmann et al., 2002). Alle vijf items zijn uiteindelijk samengevoegd tot één schaal, waarbij de score op ‘ervaren levensautonomie’ werd berekend door de som van de scores op de losse items nemen. Deze schaal loopt dan ook van een minimale score van nul – geen ervaren levensautonomie – tot en met een maximale score van vijf – veel ervaren levensautonomie. Om de betrouwbaarheid van het samengevoegde construct na te gaan is de Cronbach’s Alfa berekend ($\alpha = .647$), waaruit blijkt dat de interne consistentie tussen de items acceptabel is. Om te controleren of de schaal daadwerkelijk één construct meet is een exploratieve factoranalyse (EFA) uitgevoerd, waaruit blijkt dat alle items op één onderliggende factor laden, die 43% van de variantie verklaren. Hoewel één item relatief laag laadt op de factor (initiële communaliteit=.346) en een lage item-totaal correlatie ($r=.277$) toont, leidt het verwijderen van dit item niet tot een verhoogde betrouwbaarheid. Op basis van bovenstaande statistische en inhoudelijke argumenten is uiteindelijk gekozen om alle vijf items op te nemen in de samengevoegde schaal.

Controlevariabele ‘*geslacht*’ is gemeten als dummyvariabele (0 = man, 1 = vrouw). Controlevariabele ‘*sociaaleconomische status*’ is gemeten als nominale variabele, met behulp van een item over de sociale klasse (Anders=6.0, Ongeschoold=5.0, Gedeeltelijk geschoold=4.0, Geschoold handarbeider=3.2, Geschoold niet-handarbeider=3.1, Management en technische beroepen=2.0, professionele bovenlaag=1.0). De operationalisering van SES is gebaseerd op een bestaande benadering van onderzoekers van de NCDS, die de ‘Sociale klasse gebaseerd op huidige beroep’ als indicator gebruiken (Akasai et al., 2019). Controlevariabele ‘*partnerstatus*’ is gemeten als nominale variabele met behulp van het item “Deelnemers wettelijke burgerlijke staat” en hercodeerd naar een dummyvariabele (0 = geen partner (= “Alleenstaand en nooit getrouwd”, “Relatie verbroken met partner”, “Gescheiden”, “Weduwe”)), 1 = wel partner (= “Getrouwd”, “Geregistreerd partnerschap”)).

Analyseplan

Voor dit onderzoek is het Statistical Program for Social Sciences (SPSS) (versie 29) gebruikt om de statistische analyses uit te voeren. Allereerst zal er een beschrijving gegeven gaan worden van de variabelen *ervaren levensautonomie*, *ouderschap*, *geslacht*, *sociaaleconomische status* en *partnerstatus*. Om vervolgens de samenhang tussen deze variabelen te onderzoeken, zal een bivariate Pearson-correlatieanalyse worden uitgevoerd. Voorafgaand aan de toetsende statistiek zullen de bijbehorende assumpties worden nagegaan. Om het effect van ouderschap op ervaren levensautonomie te toetsen, zal een meervoudige regressieanalyse worden uitgevoerd die bestaat uit twee modellen. In het eerste model wordt het directe effect van wel of geen kinderen hebben voor levensautonomie getoetst. Vervolgens worden in het tweede model de controlevariabelen geslacht, SES en partnerstatus toegevoegd. Zo kan worden nagegaan of het hoofdeffect van ouderschap op ervaren levensautonomie stabiel blijft, na het toevoegen van andere variabelen waarvan theoretisch gezien bekend is dat ze invloed kunnen hebben op levensautonomie. Aan de hand van de verklaarde variantie (*Adjusted*

R^2) en de mate van significantie wordt nagegaan in hoeverre de modellen de data goed beschrijven. Voor het beoordelen van de mate van significantie wordt een significantieniveau van 5% gehanteerd.

Resultaten

Beschrijvende analyse

Tabel 1 geeft de beschrijvende statistieken weer van de onderzochte variabelen ouderschap, ervaren levensautonomie, geslacht, SES en partnerschap. Voor het onderzoek is informatie verkregen van in totaal 9790 deelnemers, waarvan het merendeel kinderen heeft. Uit de steekproef blijkt dat de volwassenen relatief veel levensautonomie ervaren; de helft van de deelnemers scoort maximaal op de schaal voor levensautonomie en het gemiddelde valt relatief hoog uit. Dit impliceert dat de volwassenen binnen de steekproef volgens deze schaal aanzienlijk veel controle ervaren over hun eigen leven. Verder blijkt dat een geringe proportie van de steekproef de minimale score van nul behaalt. Dit suggereert dat zij, op basis van de schaal in dit onderzoek, geen tot zeer weinig controle ervaren over de vormgeving van hun eigen leven. Daarnaast wordt duidelijk dat de steekproef ongeveer evenveel mannen als vrouwen bevat en dat deelnemers over het algemeen afkomstig zijn uit een gemiddeld welvarend milieu. Tot slot blijkt dat het merendeel van de steekproef een partner heeft.

Bij het beschrijven van de steekproef is ook gekeken naar de assumpties behorend bij de toetsende analyses van dit onderzoek. Dit is gedaan met behulp van spreidingsdiagrammen en histogrammen (zie Bijlage), waaruit geen overtuigend bewijs volgde voor lineariteit, homoscedasticiteit en een normaalverdeling in de populatie. Wel zijn de residuen onafhankelijk, gezien de aselechte steekproeftrekking van de NCDS. Vanwege de vermoedens dat de regressieassumpties niet volledig opgaan (voor Model 1 en Model 2), zullen de conclusies minder stellig kunnen worden getrokken.

Tabel 1*Beschrijving van de variabelen ouderschap, ervaren levensautonomie, geslacht, SES en partnerstatus*

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Ouderschap					
Geen kinderen	1545 (16%)				
Wel kinderen	8213 (84%)				
Levensautonomie					
		4.02	1.25	0.00	5.00
Score 0	170 (2%)				
Score 1	391 (4%)				
Score 2	682 (7%)				
Score 3	1459 (15%)				
Score 4	2159 (22%)				
Score 5	4861 (50%)				
Geslacht					
Man	4821 (49%)				
Vrouw	4968 (51%)				
SES					
		2.68	0.89	1.00	6.00
Partnerstatus					
Geen partner	3013 (31%)				
Wel partner	6744 (69%)				

*Noot. N = 9790.***Correlatie analyse**

Tabel 2 brengt aan de hand van bivariate Pearson-correlatieanalyse, de onderlinge relaties tussen de variabelen *ouderschap*, *ervaren levensautonomie*, *geslacht*, *SES* en *partnerstatus* in beeld en geeft daarbij de sterkte en richting weer. Het hebben van kinderen blijkt zeer zwak positief te correleren met het ervaren van levensautonomie. Dit suggereert dat het hebben van kinderen erg weinig verband houdt met het ervaren van controle over de vormgeving van het eigen leven. Verder is er geen significante samenhang gevonden tussen geslacht en levensautonomie. Tussen SES en levensautonomie is een kleine negatieve correlatie gevonden, wat suggereert dat mensen uit een lager sociaaleconomisch milieu over

het algemeen een zwakker gevoel van autonomie aangeven. Daarnaast is er een kleine positieve correlatie gevonden tussen partnerstatus en ervaren levensautonomie. Dit suggereert dat mensen met een partner gemiddeld genomen een iets sterker gevoel van autonomie rapporteren. Daarbij wijst de kleine positieve correlatie tussen partnerstatus en ouderschap erop, dat volwassenen met kinderen over het algemeen iets vaker ook een partner hebben.

Tabel 2

De samenhang tussen de meegenomen variabelen in dit onderzoek

	1	2	3	4	5
1. Ouderschap (wel kinderen = 1)	1				
2. Geslacht (vrouw = 1)	.03**	1			
3. SES	.03*	.08**	1		
4. Partnerstatus (wel partner = 1)	.28**	-.02	-.06**	1	
5. Levensautonomie	.02*	.01	-.15**	.17**	1

Noot. * $p < .05$, tweezijdig. ** $p < .01$, tweezijdig.

Meervoudige regressieanalyse

Om de onderzoeksvraag ‘*In hoeverre ervaren volwassenen met kinderen een verschil in de mate van levensautonomie ten opzichte van volwassenen zonder kinderen?*’ te kunnen beantwoorden, is een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd. Eerst is het directe effect van ouderschap op levensautonomie getoetst (Tabel 3, Model 1), waaruit blijkt dat ouderschap een significante voorspeller is ($\beta = 0.02$; $p < .034$). Dit betekent dat de volwassenen met kinderen een net iets grotere hoeveelheid levensautonomie ervaren dan de volwassenen zonder kinderen in dit onderzoek. Het verschil tussen beide groepen is echter minimaal en het al dan niet hebben van kinderen verklaart dan ook niets van de variantie in ervaren levensautonomie ($R^2 = .000$; $p < .034$).

Om een zo realistisch mogelijk beeld van het hoofdeffect van ouderschap op levensautonomie te verkrijgen, zijn vervolgens de variabelen geslacht, SES en partnerstatus

aan het model toegevoegd (Tabel 3, Model 2). Zo kan worden nagegaan of het hoofdeffect stabiel blijft na het toevoegen van andere variabelen waarvan theoretisch gezien bekend is dat ze invloed kunnen hebben op levensautonomie. Uit de resultaten blijkt dat het model drie procent van de variantie in levensautonomie verklaart. Door het toevoegen van de controlevariabelen kan er geen significant verschil meer worden gevonden tussen volwassenen zonder kinderen en volwassenen met kinderen in de mate van levensautonomie die zij ervaren. Dit suggereert dat het hoofdeffect van ouderschap op levensautonomie mede wordt verklaard door de controlerende variabelen. Geslacht, SES en partnerstatus blijken bovendien allemaal significante voorspellers voor de mate van ervaren levensautonomie. Dit betekent dat de vrouwen, volwassenen met een hogere SES en volwassenen met een partner een (net iets) grotere hoeveelheid levensautonomie ervaren dan de mannen, volwassenen met een lagere SES en volwassenen zonder partner in dit onderzoek. Uit de resultaten komt bovendien naar voren dat sociaaleconomische status de factor is die de grootste rol ($\beta = -0.14$; $p < .001$) speelt in het algehele gevoel van levensautonomie dat de deelnemers ervaren.

Tabel 3

Meervoudige lineaire regressie – Analyse van de ervaren levensautonomie

Variabelen	Model 1				Model 2			
	β	SE	95% BHI	p	β	SE	95% BHI	p
Intercept	3.96	0.03	[3.90; 4.02]	<.001	4.45	0.05	[4.35; 4.55]	<.001
Ouderschap (wel kinderen = 1)	0.02*	0.04	[0.01; 0.14]	.034	-0.02*	0.03	[-0.13; 0.01]	.096
Geslacht (vrouw = 1)					0.04*	0.03	[0.03; 0.13]	.001
SES					-0.14*	0.01	[-0.21; -0.15]	<.001
Partnerstatus (wel partner = 1)					0.11*	0.09	[0.23; 0.34]	<.001

Variabelen	Model 1				Model 2			
	β	SE	95% BHI	p	β	SE	95% BHI	p
Adjusted R Square	.000				.034			
F	4.47				73.52			
p	.034				<.001			

Noot. $N = 9790$. Tweezijdig getoetst. *Gestandaardiseerde coëfficiënt.

Discussie

Het belangrijkste doel van deze studie was om te onderzoeken in hoeverre volwassenen met kinderen verschillen in de mate van ervaren levensautonomie ten opzichte van volwassenen zonder kinderen. Meer kennis over de controle die men ervaart over het eigen leven is van belang, gegeven dat meerdere studies ervaren levensautonomie benoemen als een belangrijke voorspeller voor succesvol ouder worden (Kunzmann et al., 2002; Infurna et al., 2011). Daarnaast heeft eerder onderzoek de voorspellende waarde van sociale support voor het ervaren van levensautonomie al uitgelicht (Drewelies et al., 2017; Lachman et al., 2009; Krause, 2007; Gerstorf et al., 2010). Er is daarbij echter weinig tot geen aandacht besteed aan de specifieke invloed van het al dan niet hebben van kinderen, terwijl zij wel een belangrijke bron van sociale support kunnen vormen (Litwin, 2009).

Uit de resultaten van het eerste model kan worden opgemaakt dat ouderschap een zeer kleine invloed heeft op de ervaren levensautonomie; volwassenen met kinderen zouden in een net iets hogere mate levensautonomie ervaren dan volwassenen zonder kinderen. Het tweede model benadert de daadwerkelijke situatie beter dan het eerste model, door verschillende variabelen (geslacht, SES en partnerstatus) mee te nemen waarvan bekend is dat ze vaak de ervaren levensautonomie beïnvloeden. De resultaten van het tweede model suggereren dat het eerder waargenomen verschil niet meer significant is. Dit houdt in dat in deze studie niet genoeg bewijs is gevonden om aan te tonen dat ouders en volwassenen zonder kinderen

verschillen in de hoeveelheid levensautonomie die ze ervaren. Deze uitkomst is niet in lijn met de hypothese, waarin werd verwacht dat het algehele gevoel van levensautonomie bij volwassenen zonder kinderen enigszins hoger zou liggen dan bij ouders.

Er zijn verschillende verklaringen die de gevonden resultaten zouden kunnen uitleggen. Allereerst kan het zijn dat ouders de vaste structuren en dagritmes die komen kijken bij een leven met kinderen (Dykstra & Hagestad, 2007), niet beschouwen als iets dat hun vrijheid en onafhankelijkheid, ofwel levensautonomie, inperkt. Structuur en routines in het dagelijks leven kunnen namelijk ook houvast geven (Fiese et al., 2002). Bovendien zijn de kinderen van vijftigjarigen vaak wat ouder en wellicht al aan het settelen in hun volwassen leven. Voor ouders ontstaat er dan de mogelijkheid om vrijer en meer flexibel om te gaan met routines en vaste structuren (Dykstra & Hagestad, 2007). Dit zou kunnen verklaren waarom er geen verschil wordt gevonden in de hoeveelheid ervaren levensautonomie tussen vijftigjarige ouders en hun leeftijdsgenoten zonder kinderen. Bovendien hebben volwassenen op vijftigjarige leeftijd vaak al veel levenservaring opgedaan, waardoor het goed zou kunnen dat zij juist hun leven grotendeels al hebben vormgegeven zoals zij dat willen (Lachman et al., 2015).

Een andere verklaring voor waarom er geen verschil is gevonden in de ervaren levensautonomie tussen de twee groepen, kan worden onderbouwd aan de hand van sociale support. Zoals eerder besproken, blijkt sociale support een goede voorspeller te zijn van de ervaren levensautonomie. Kinderloze volwassenen hebben logischerwijs geen eigen kinderen van wie zij sociale steun kunnen ontvangen (Litwin, 2009) en bovendien is hun sociale netwerk vaak kleiner doordat ze de sociale contacten die ontstaan via kinderen, missen (Kalmijn, 2012). Hechte vriendschappen en partnerrelaties kunnen echter evengoed of zelfs beter sociale steun verschaffen (Drewelies et al., 2017; Corbett, 2018). Literatuur suggereert namelijk dat het van belang, zo niet belangrijker is om, naast iemands aantal beschikbare

hulpbronnen, ook te onderzoeken in hoeverre men daadwerkelijk steun ervaart van deze bronnen (Drewelies et al., 2017; Corbett, 2018). Sociale support is bovendien vooral een sterke voorspeller van levensautonomie, als het gaat om de *ervaren* sociale steun; ofwel, de overtuiging dat men terug kan vallen op belangrijke naasten, los van of dit daadwerkelijk waar zou zijn (Krause, 2007; Drewelies et al., 2017). Kortom, ouders en volwassenen zonder kinderen kunnen van verschillende bronnen sociale steun ontvangen. Desalniettemin hoeft dit niet te betekenen dat hun totale hoeveelheid ontvangen support verschilt, wat kan verklaren waarom ook hun mate van ervaren levensautonomie niet verschillend hoeft te zijn.

Sterke punten, beperkingen en aanbevelingen

Dit onderzoek kent verschillende sterke punten. Zo is er gebruik gemaakt van een relatief grote steekproef ($N=9790$) en is er weinig sprake van missende data. Daarnaast wordt er gecontroleerd voor verschillende variabelen die mogelijk invloed hebben op de ervaren levensautonomie. De meervoudige regressieanalyse wijst uit dat de samenhang tussen geslacht en ervaren levensautonomie significant en bovendien sterker is dan de samenhang tussen ouderschap en ervaren levensautonomie. Ditzelfde geldt voor de samenhang tussen SES en ervaren levensautonomie, en partnerstatus en ervaren levensautonomie. Hieruit blijkt dat het meenemen van geslacht, SES en partnerstatus als controlevariabelen, waardevol is geweest in dit onderzoek. Een ander sterk punt aan deze studie is de bijdrage aan de uitbreiding van kennis binnen een domein dat nog beperkt is onderzocht.

Tegelijkertijd zijn er voor dit onderzoek enkele beperkingen te benoemen, waardoor de resultaten met enige terughoudendheid moeten worden geïnterpreteerd. Allereerst is in deze studie sprake van cross-sectioneel onderzoek. Doordat de ervaren levensautonomie enkel op één moment bij de deelnemers is gemeten, kan de invloed van het al dan niet hebben van kinderen alleen voor dat moment – rondom hun vijftigste levensjaar – worden

onderzocht. Er bestaat de mogelijkheid dat de samenhang tussen ouderschap en ervaren levensautonomie varieert tussen verschillende leeftijdscategorieën, waardoor het waardevol kan zijn dit onderwerp longitudinaal te onderzoeken.

Daarnaast is het goed om stil te staan bij het feit dat alle deelnemers afkomstig zijn uit Groot-Brittannië, waardoor de resultaten in beperkte mate gegeneraliseerd kunnen worden naar een bredere populatie. De sociale support die volwassenen van hun kinderen ervaren kan bijvoorbeeld per cultuur en/of land verschillend zijn; zo zouden kinderen in Mediterrane landen hun ouders meer ondersteunen dan kinderen in Noord-Europa (Daatland & Herlofson, 2003). De sociale support die ouders mogelijk van hun kinderen ontvangen, kan dan wellicht lastiger gecompenseerd worden met steun uit andere sociale relaties. Hierdoor kan er toch een verschil ontstaan in de totale hoeveelheid ervaren sociale support, waardoor de mate van ervaren levensautonomie tussen de twee groepen ook uiteen kan gaan lopen. Voor toekomstige studies is het daarom wenselijk om gebruik te maken van een meer diverse steekproef.

Een volgende beperking heeft betrekking op het onderscheid tussen vrijwillig en onvrijwillig kinderloze volwassenen. Deze nuance wordt niet meegenomen in het huidige onderzoek, aangezien de dataset afkomstig van de 2008-2009 Follow-up van de NCDS hier niet toereikend voor is. Het is echter wel relevant deze nuance te includeren, aangezien onvrijwillig kinderloze volwassenen, als gevolg van hun situatie, intense stress (Dykstra & Hagestad, 2007) en minder autonomie over de inrichting van hun eigen leven kunnen ervaren. Om beter te kunnen begrijpen of het niet willen, anders dan het niet kunnen, conformeren aan het normatieve levenspad een invloed heeft op iemands ervaren levensautonomie, wordt het meenemen van deze nuance aanbevolen voor vervolgstudies.

Tot slot is het van belang aandacht te besteden aan de manier waarop de ervaren levensautonomie is gemeten in dit onderzoek. De uitkomstmaat is een samengevoegd construct, afgeleid van de som van vijf dichotome items die allemaal inhoudelijk relevant zijn voor het meten van ervaren levensautonomie. Drie van deze items zijn echter hercodeerd van continue naar dichotome variabelen, waardoor enige nuance in het antwoord van deelnemers verloren is gegaan. Voorgaande studies maken veelal wel gebruik van een continue schaal, zoals de Mastery Scale van Pearlin et al. (1981), voor het meten van de ervaren levensautonomie. Om een verfijnder en gedetailleerder beeld van de ervaren levensautonomie te verkrijgen, is het dan ook van belang dat toekomstig onderzoek gebruik maakt van een continue schaal voor het meten van ervaren levensautonomie.

Conclusie

Ondanks de beperkingen biedt deze studie een verkenning van en inzicht in de relatie tussen ouderschap en het ervaren van levensautonomie. De bevindingen tonen aan dat er geen significante relatie aanwezig is tussen het al dan niet hebben van kinderen en de ervaren levensautonomie. De leeftijd van de deelnemers kan hiervoor een belangrijke verklaring bieden; volwassenen ervaren op vijftigjarige leeftijd wellicht onafhankelijkheid en controle in hun leven, ongeacht of zij wel of geen kinderen hebben. Dit valt te wijden aan de vele jaren aan levenservaring die zij al hebben opgedaan, waardoor de kans groter is dat zij hun leven al naar wens hebben vormgegeven. Longitudinaal onderzoek is nodig om meer kennis te vergaren over de mate waarin iemands levensfase bepalend is voor de samenhang tussen het al dan niet hebben van kinderen en de ervaren levensautonomie. Bovendien kan toekomstig onderzoek expliciet aandacht besteden aan andere belangrijke factoren, zoals (on)vrijwillige kinderloosheid. Door de situatie met meer nuance te bestuderen, kan de ervaren levensautonomie van volwassenen beter worden begrepen.

Referentielijst

- Akasaki, M., Ploubidis, G. B., Dodgeon, B., & Bonell, C. P. (2019). The clustering of risk behaviours in adolescence and health consequences in middle age. *Journal of Adolescence*, 77, 188–197. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.11.003>
- Bialowolski, P., & Weziak-Bialowolska, D. (2021). Longitudinal evidence for reciprocal effects between life satisfaction and job satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 22, 1287–1312. <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00273-1>
- Centre for Longitudinal Studies, Institute of Education, & University of London. (2012). *National Child Development Study 2008-2009 Follow-Up: User guide to the data*. Centre for Longitudinal Studies, Institute of Education, & University of London. (2014). *National Child Development Study - Ethical review and consent*.
- Chipperfield, J. G., Hamm, J. M., Perry, R. P., & Ruthig, J. C. (2017). Perspectives on studying perceived control in the twenty-first century. In M. D. Robinson & M. Eid (Eds.), *The happy mind: Cognitive contributions to well-being* (pp. 215–233). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58763-9_12
- Corbett, L. (2018). Other than mother: The impact of voluntary childlessness on meaning in life, and the potential for positive childfree living. *International Journal of Existential Psychology & Psychotherapy*, 7(2), 20.
- Daatland, S. O., & Herlofson, K. (2003). ‘Lost solidarity’ or ‘changed solidarity’: A comparative European view of normative family solidarity. *Ageing & Society*, 23(5), 537–560. <https://doi.org/10.1017/S0144686X03001272>
- Drewelies, J., Wagner, J., Tesch-Römer, C., Heckhausen, J., & Gerstorf, D. (2017). Perceived control across the second half of life: The role of physical health and social integration. *Psychology and Aging*, 32(1), 76–92. <https://doi.org/10.1037/pag0000143>

- Dykstra, P. A., & Hagestad, G. O. (2007). Roads less taken: Developing a nuanced view of older adults without children. *Journal of Family Issues*, 28(10), 1275-1310.
<https://doi.org/10.1177/0192513X07303822>
- Fiese, B. H., Tomcho, T. J., Douglas, M., Josephs, K., Poltrock, S., & Baker, T. (2002). A review of 50 years of research on naturally occurring family routines and rituals: Cause for celebration? *Journal of Family Psychology*, 16(4), 381–390.
<https://doi.org/10.1037//0893-3200.16.4.381>
- Gatz, M., & Karel, M. J. (1993). Individual change in perceived control over 20 years. *International Journal of Behavioral Development*, 16(2), 305–322.
- Gerstorf, D., Röcke, C., & Lachman, M. E. (2010). Antecedent–consequent relations of perceived control to health and social support: Longitudinal evidence for between-domain associations across adulthood. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 66B(1), 61–71. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbq077>.
- Hong, Y., Liu, L., Lin, R., & Lian, R. (2022). The relationship between perceived control and life satisfaction in Chinese undergraduates: The mediating role of envy and moderating role of self-esteem. *Current Psychology*, 41, 3501–3509.
<https://doi.org/10.1007/s12144-020-00863-5>
- Infurna, F. J., Gerstorf, D., Ram, N., Schupp, J., & Wagner, G. G. (2011). Long-term antecedents and outcomes of perceived control. *Psychology and Aging*, 26(3), 559–575. <https://doi.org/10.1037/a0022890>
- Infurna, F. J., & Infurna, C. J. (2017). The development of perceived control. *Personality Development Across the Lifespan*, 243–256. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-804674-6.00015-6>

- Kalmijn, M. (2012). Longitudinal analyses of the effects of age, marriage, and parenthood on social contacts and support. *Advances in Life Course Research*, 17, 177–190.
<https://doi.org/10.1016/j.alcr.2012.08.002>
- Krause, N. (2007). Age and decline in role-specific feelings of control. *Journals of Gerontology: Social Sciences*, 62B(1), S28–S35.
- Kunzmann, U., Little, T., & Smith, J. (2002). Perceiving control: A double-edged sword in old age. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 57B(6), P484–P491.
<https://doi.org/10.1093/geronb/57.6.p484>
- Lachman, M. E., Rosnick, C. B., & Röcke, C. (2009). The rise and fall of control beliefs in adulthood: Cognitive and biopsychosocial antecedents and consequences of stability and change over 9 years. In H. B. Bosworth & C. Hertzog (Eds.), *Aging and Cognition: Research Methodologies and Empirical Advances* (pp. 143–160). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11882-007>
- Lachman, M. E., Teshale, S., & Agrigoroaei, S. (2015). Midlife as a pivotal period in the life course: Balancing growth and decline at the crossroads of youth and old age. *International Journal of Behavioral Development*, 39(1), 20–31.
<https://doi.org/10.1177/0165025414533223>
- Lachman, M. E., & Weaver, S. L. (1998). The sense of control as a moderator of social class differences in health and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 763–773. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.74.3.763>
- Lerner, R. M., Leonard, K., Fay, K., & Issac, S. S. (2011). Continuity and discontinuity in development across the life span: A developmental systems perspective. In K. L. Fingerman, C. A. Berg, J. Smith, & T. C. Antonucci (Eds.), *Handbook of life-span development* (pp. 141–160). New York, NY: Springer.

- Litwin, H. (2009). Social networks and well-being: A comparison of older people in mediterranean and non-mediterranean countries. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 65B(5), 599–608. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbp104>
- Mirowsky, J. (1995). Age and the sense of control. *Social Psychology Quarterly*, 58(1), 31–43. <https://doi.org/10.2307/2787141>
- National Centre for Social Research. (2009). *National Child Development Study Sweep 8: Questionnaire documentation*.
- Pearlin, L. I., Menaghan, E. G., Lieberman, M. A., & Mullan, J. T. (1981). The stress process. *Journal of Health and Social Behavior*, 22(4), 337–356. <https://doi.org/10.2307/2136676>
- Peterson, H. (2015). Fifty shades of freedom: Voluntary childlessness as women’s ultimate liberation. *Women’s Studies International Forum*, 53, 182–191.
- Power, C., & Elliott, J. (2006). Cohort profile: 1958 British birth cohort (National Child Development Study). *International Journal of Epidemiology*, 35, 34–41. <https://doi.org/10.1093/ije/dyi183>
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (2002). Age and the gender gap in the sense of personal control. *Social Psychology Quarterly*, 65(2), 125–145. <https://doi.org/10.2307/3090097>
- Son, J., & Wilson, J. (2017). Education, perceived control, and volunteering. *Sociological Forum*, 32(4), 831–849. <https://doi.org/10.1111/socf.12377>
- Stegen, H., Switsers, L., & De Donder, L. (2021). Life stories of voluntarily childless older people: A retrospective view on their reasons and experiences. *Journal of Family Issues*, 42(7), 1536–1558. <https://doi.org/10.1177/0192513X20949906>
- Umberson, D., & Gove, W. R. (1989). Parenthood and psychological well-being: Theory, measurement, and stage in the family life course. *Journal of Family Issues*, 10(4), 440–462.

Vargas Lascano, D. I., Galambos, N. L., Krahn, H. J., & Lachman, M. E. (2015). Growth in perceived control across 25 years from the late teens to midlife: The role of personal and parents' education. *Developmental Psychology*, 51(1), 124–135.

<https://doi.org/10.1037/a0038433>

Wiggins, R. D., Higgs, P. F. D., Hyde, M., & Blane, D. B. (2004). Quality of life in the third age: Key predictors of the CASP-19 measure. *Ageing & Society*, 24, pp. 693–708.

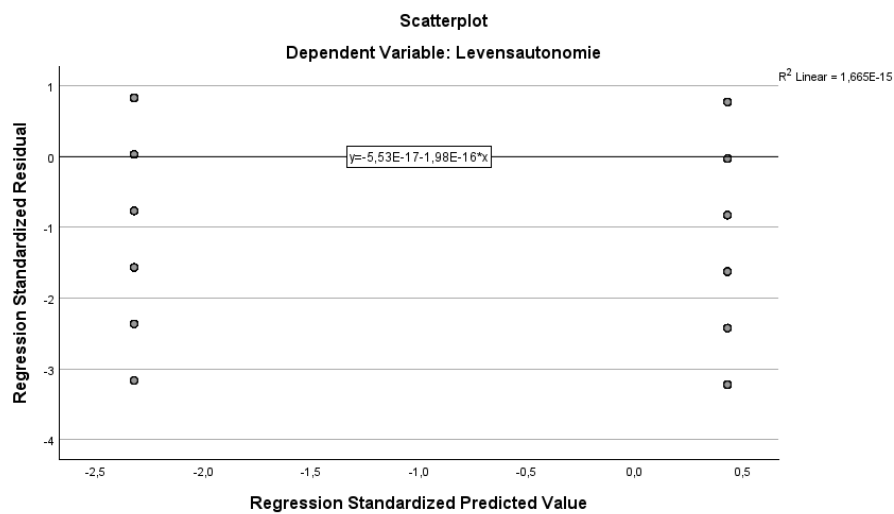
<https://doi.org/10.1017/S0144686X04002284>

Bijlage

Deze bijlage bevat de spreidingsdiagrammen en histogrammen die zijn gebruikt om de assumpties van de toetsende analyses in deze studie te onderzoeken.

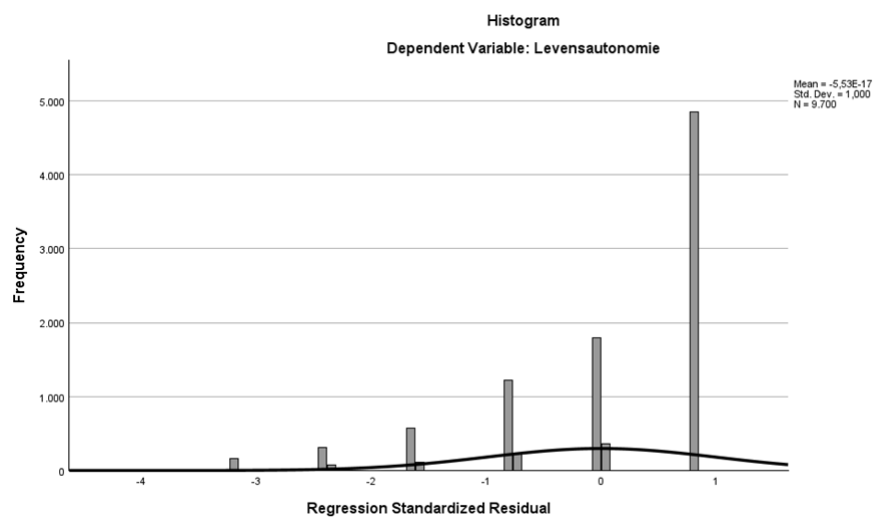
Figuur 1

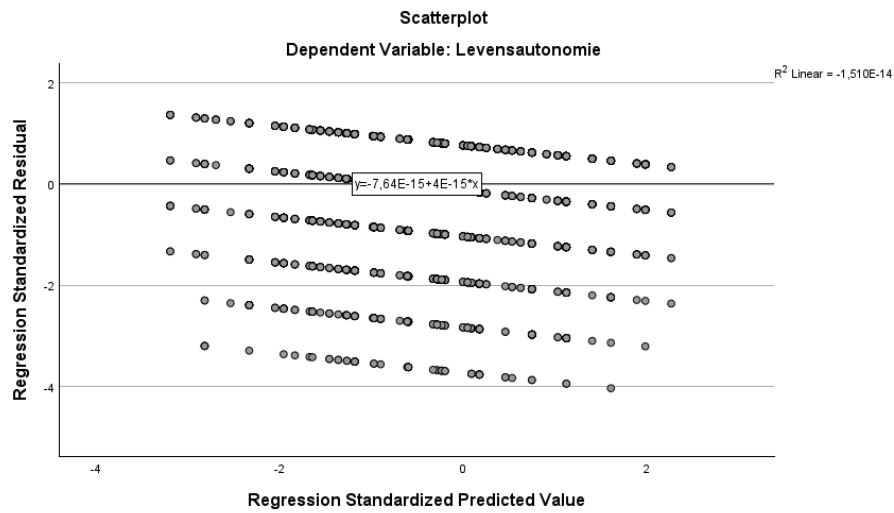
Spreidingsdiagram Regressieanalyse Model 1

Figuur 2

Histogram Regressieanalyse Model 1

Figuur 3*Spreadingsdiagram Regressieanalyse Model 2***Figuur 4***Histogram Regressieanalyse Model 2*